

הנזיר

ג. במדבר | פרק ו פסוק יא

וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחֻטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכֹפֶר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא
עַל הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ אֶת רִאשׁוֹ בַיּוֹם הַהוּא:

ד. רמב"ן | במדבר פרק ו

(יא) וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, לא נתפרש. ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כענין שאמר (עמוס ב יא) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריים לנזירים, השווה אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב (לעיל פסוק ח) כל ימי נזרו קדוש הוא לה' והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם:

ה. רבינו בחיי | במדבר פרק ו

(ב) איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר. נסמכה פרשה זו של נזירות לפרשת סוטה לומר: שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, כך דרשו רז"ל (סוטה ב א), וכן הוא אומר: (הושע ד, יא) "זנות יין ותירוש יקח לב".

וע"ד הפשט: הוזהר הנזיר מן היין כי כל הנמשך אחריו נמשך אחר התאוות והוא מביא לידי חטאים ומכשולים רבים, ונצטוו בגדול שער לפי שמוליד הדאגה. ויהיה לבו נכנע בעבודת הש"י בהיותו מנוול בשערו ויהיה נזהר מהמותרות המנוולים אותו, כי כן השער מותר הטבע באדם מהעשנים הנולדים בגוף, וזהו לשון "יפליא" יעשה דבר פלא כי רוב העולם הולכין אחר תאוותם וזה פורש מהתאוות, וזהו לשון "נזיר", מלשון: (ויקרא כב, ב) "וינזרו מקדשי בני ישראל", שהוא לשון הפרשה.

או יהיה "נזיר" מלשון: נזר הקדש, "כי נזר אלהיו על ראשו", והוא ענין עטרה וכתר מלכות, ונקרא בשם הזה על שם שהוא מלך מולך על התאוות הפך משאר בני העולם שהם עבדי התאוות:

להזיר לה'. כי כוונתו בנזירות לה' הוא, לפי שהיין מפסיד השכל ואי אפשר שתהיה עבודת האדם שלמה.

(ג) מיין ושכר יזיר. יין הוא הישן, שכר הוא התיירוש, ואחרים אמרו כי היין הוא היין החדש ושכר הוא היין הישן שהוא משכר, כאשר כן תרגם אונקלוס: מחמר חדת ועתיק, והוא נצטוו שיתרחק מחמשה דברים היוצאים מן הגפן: היין, והענבים, והצמוקין, והרצן, וזג, ועל כל אחד מחמשה אלו עובר בלאו, והבוסר בכלל ענבים הוא, והחומץ בכלל יין הוא לפי שמתחלה היה יין ואסורו לא הופקע בחמוצו, ואמרו במסכת נזיר: (לח ב) אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגין וסחט אשכול של ענבים ושתה לוקה חמש.

וע"ד הקבלה: "איש כי יפליא לנדור נזיר", כבר בארתי לך בסדר אמור כהן גדול דוגמת מי הוא, הנה הנזיר למעלה ממנו כי הוא למעלה מן המדות דבק בעצם הרחמים העליונים, ולפי שהוא מוכתר במעלת הנזירות נקרא "נזיר" מלשון כתר, וזהו: "כי נזר אלהיו על ראשו", "תער לא יעבור על ראשו", "גדל פרע שער ראשו", "וקדש את ראשו", וזהו "כי יפליא" מלשון פלאות חכמה, "ולנדור נזר" מקום הבינה, והוא מוזהר מג' דברים: "מן היין", "ומן התגלחת", "ומטומאת המת", ועשה הכתוב בזה שלשה חלקים הזכיר בהם שלשה פעמים "כל ימי", חלק ראשון: "כל ימי נזרו מכל אשר יעשה" וגו', חלק שני: "כל ימי נזרו תער לא יעבור על ראשו", חלק שלישי: "כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא". הוזהר מן היין וטומאת המת כדי להתרחק מן השמאל,

א. ויקרא | פרק יט פסוק ב

דְּבַר אֵל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֱלֹהִים קְדָשִׁים תְּהִיוּ כִּי קְדוֹשׁ
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

ב. רמב"ן | ויקרא פרק יט

(ב) אל כל עדת בני ישראל - כבר אמרו רבותינו (תו"כ ריש הפרשה) שהפרשה הזו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה. וזה טעם "אל כל עדת בני ישראל". אבל הוזכרה כאן בתורת הכהנים מפני שידבר בה על קרבן התודה, ומפני שיזכיר בה המשפט שיצוה לעשות בעושי התועבות הנזכרות והעריות, והתועבות הוזכרו בספר הזה מפני הטעם שכתבנו בתחלת הספר:

קדושים תהיו - הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, לשון רש"י. אבל בתורת כהנים (פרשה א ב) ראיתי סתם, פרושים תהיו. וכן שנו שם (שמיני פרק יב ג), והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים:

ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים:

והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה:

לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות. ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כב א) שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו. ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו ה) הנזיר קדוש, ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט. וכן יפריש עצמו מן הטומאה, אף על פי שלא הוזהרנו ממנה בתורה, כענין שהזכירו (חגיגה יח ב) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, וכמו שנקרא הנזיר קדוש (במדבר ו ח) בשמרו מטומאת המת גם כן. וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט טז) וכל פה דובר נבלה, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו:

באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיית בידיו וגופו, כמו שאמרו (ברכות נג ב) והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, כי קדוש זה שמן ערב. כי אף על פי שאלו מצות מדבריהם, עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהיר, שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים:

וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינין בכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תגזול ולא תגזול ולא תגזול, אמר בכלל ועשית הישר והטוב (דברים ו יח), שיכניס בעשה הישר וההשויה וכל לפנים משורת הדין לרצון חבריו, כאשר אפרש (שם) בהגיעי למקומו ברצון הקדוש ברוך הוא. וכן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות, ועוד אפרש זה (להלן כג כד) בע"ה:

וטעם הכתוב שאמר כי קדוש אני ה' אלהיכם - לומר שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותנו קדושים. והנה זה כענין הדבור הראשון בעשרת הדברות (שמות כב):

1. ספר החינוך | מצוה שעד

משרשי המצוה. הקדמה. כבר כתבתי בפתיחת הספר כי בהיות בעולמו של הקדוש ברוך הוא בריה משותפת מחומר ושכל וזהו האדם. היה דבר ראוי ומחוייב כדי להיות קילוסו ברוך הוא עולה יפה מבריותיו שעם בריה זו לא יחסר מעולמו כל האיפשרות שיש בדעתנו להשיג וכו', כמו שכתבתי שם, ואין ספק כי לולא מן הטעם הזה שנתחייב שכלנו לשכון בתוך החומר בעל התאוות והחטאים ראוי היה שכלנו לעמוד לשרת לפני בוראו ולהכיר כבודו כאחד מבני אלהים הנצבים עליו. ואמנם מפני החיוב הזה נשתעבד לשכון בתי חומר, ואחר שנשתעבד לזה מוכרח על כל פנים לנטות מעבודת בוראו לפעמים ולהשתדל בצרכי הבית אשר ידור שם, כי לא יתקיים בנין הבית עציו ואבניו ויסודותיו מבלתי שישגיח האדם עליו, ואם כן אחרי היות כוונת האדם ביצירתו על מה שאמרנו, בכל עת שיוכל שכלו למעט בעבודת החומר וישים מגמתו לעבודת קונו אז טוב לו, ובלבד שלא יטוש מלאכת הבית לגמרי ויחריבהו, כי גם זה יחשב לו עון אחר שהמלך חפץ להיות לו בריה כזו, וכדאמר רבי יוסי במסכת תענית פרק שלישי [כ"ב ע"ב] שאין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית, ופריש רב יהודה בשם רב טעמיה דרבי יוסי משום דכתיב [בראשית ב', ז'] ויהי האדם לנפש חיה, אמרה תורה נשמה שנתתי בך החיה, ועל זה אמר המלך החכם [קהלת ז', ט"ז] אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם. וזו היא קדושת הנזיר ומעלתו בהניחו מלאכת החומר וישבור תאוותיו במה שאינו חרבן גמור אל הבית, כגון מניעת שתיית היין וגידול השער, כי בזה יכנע היצר ולא ידלף הבית בעבורו ולא ירסו פינותיו, אבל תתחזק בו עבודת השכל ויאורו מהלכיו וכבודו תשכון עליו, ויתקיים באיש הזה כוונת הבריאה מבלי התמעט עבודת שכלו אל בוראו מפני שתוף החומר שבו. והראיה שענין גידול השער הוא כמו כן מפני הכנעת היצר כמו שאמרנו, מה שאמרו זכרונם לברכה בנזיר ריש פרק קמא [ד' ע"ב] אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא פעם אחת בא אדם אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו מה ראית להשחית שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז יצרי עלי וביקש - לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי חמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו בני כמותך ירבו נודרי נזירות, עליך הכתוב אומר [במדבר ו', ב'] איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה'. ועל כן כדי להכניע היצר גם כן נצטוו לגלח כל שערו במלאת ימי נזרו ולא הורשה לתקן אותם וליטול מהם קצת, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחילה, אבל נתחייב לגלחם מכל וכל, כי אין ספק שהשער הגדול ביותר או הגילוח הגמור יפסיד תואר האדם.

ואל תתפשני בטעם זה שכתבתי ממה שאמרו זכרונם לברכה [נזיר י"ט ע"א] יביא כפרה על עצמו שציער עצמו מן היין, כי גם זה יתכן על טעמנו, כי אחר שאמרתי שאין רשות נתונה לאדם להשחית ביתו ולקלקל דבר בבנין אשר בנה הבונה הראשון, ראוי לו להביא כפרה על נפשו כי אולי נטה מן הגדר המחוייב עליו בענין גופו ונשמתו, כי שמא טבעו ובנינו נכון על צד שהנזירות ענוי יתר מדאי על נפשו. וכל דרכי השם וצדיקים ילכו בס. והרמב"ן ז"ל כתב בפירושו [במדבר ו', י"ד] על דרך הפשט בטעם החטאת שמביא הנזיר לכפרה, כי הענין הוא שצריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם, דמכיון שהיתה עליו רוח ה' והתחיל להיות נזיר לה' ראוי היה לעמוד כן כל ימיו. ושבעים פנים יש לתורה.

הוזהר בתגלחת לפי ששערותיו של אדם הם כחו, וכן בשמשון: (שופטים טז, יז) "אם גלחתי וסר ממני כחי", ואין להם סוף והם גדלים כל ימי חיי האדם גם אחר מותו אם יעמוד במקום לח, וכל זה ירמוז לענפי השם ונטיעותיו וכחותיו שהם הויות דקות ופנימיות, והן עשויות כעין חוטי שלהביות המתפשטות לכל צד ואין להם סוף ותכלית ואין להם קץ, ועל כן נצטוו לגדלם, הוא שאמר: "גדל פרע שער ראשו", והוזהר שלא יכרות אותם, "כי נזר אלהיו על ראשו", ואם יכרות שער ראשו שהוא דוגמת הנטיעות יהיה כמקצץ ומפריד השם מענפיו.

והנה שמשון כשנכרת שער ראשו נחשב לו כמקצץ ומיד סר כחו מעליו, והוא כח ה', וזהו לשון (שופטים טז, טז) "ותאלצהו" שיחזור למדת הדין, קרי ביה "ותאלצהו", והוא מניעת האצילות שנסתלקה ממנו רוח נבואה לפי שכח השם סר מעליו בעבור שקצץ. וצוה תורה בנזיר כשיגלח ראשו, שיתן שערותיו על האש אשר תחת זבח השלמים, מפני שהם קדש ודוגמא לקדש, והחמיר בו הכתוב יותר מכהן גדול שלא יטמא לאביו ולאמו, והבן כל זה כי הנזיר בשערותיו הוא דוגמא, ואמר רז"ל: (סוטה י א) חמישה נבראו מעין דוגמא של מעלה ולקו, "אבשלום בשער", "שאלו בצוארו", "שמשון בכחו", "אסא ברגליו", "צדקיהו בעיניו". ועל ההויות האלו אמר שלמה: (שיר השירים ה, יא) "קווצותי תלתלים". וכן דניאל: (דניאל ז, ט) "ושער ראשה כעמר נקא", וזה מבואר.

ויש שכר שהזכיר הכתוב על כל דבר שישתכר האדם ממנו. [והוא יין ושכר האמור באהרן ובניו בבואם לאהל מועד: (ויקרא י)].

ומלת "חרצנים" אין לה חבר בכל המקרא, וכן מלת "זג", והנה "חרצן" הוא הגרעין "זג" הוא הקליפה שהיא מבחוץ. והחכם רבי אברהם פירש בהפך: "חרצן" הוא החיצון, "זג" הוא הפנימי.

(יג) ביום מלאת ימי נזרו. טעם הקרבן הזה בנזיר "ביום מלאת ימי נזרו" לא נתגלה, כי לא מצינו בכל התורה כלה קרבן כי אם על עון שקדם לשעבר, וזה שקדם וזכה לעשות מצוה והיה כל ימי נזירותו קדוש ופרוש מתאוות העולם ועתה ביום מלאת ימי נזרו תחייבונו תורה להביא קרבן, הנה זה ענין נפלא ומחודש, וכן אמרו רז"ל במסכת נזיר (עין נדרים ד א) "חדוש הוא שחדשה תורה בנזיר".

והרמב"ן ז"ל נתן בו טעם ע"ד הפשט ואמר: כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת הש"י וראוי היה לו שיזור לעולם ויעמוד כל ימיו בקדושתו נזיר וקדוש לאלהי, כענין שנאמר: (עמוס ב, יא) "ואקים מבניכם לנביאים ומבחורים לנזירים", השוה אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב: "כל ימי נזרו קדוש הוא לאלהיו", ועל כן הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם, עד כאן לשון הרב ז"ל. ועם כל הטעם הזה לא יצא קרבנו של נזיר מן החדוש כי היכן מצינו קרבן על העתיד.

אבל טעם הקרבן והחדוש איננו מתבאר כי אם ע"ד הקבלה והזכרתי בנזירותו כבר כי הוא למעלה מהמדות ודבק בעצם הרחמים העליונים והוא רוצה עתה לצאת מקדושתו, נראה כמתרחק ורוצה לסלק עצמו ח"ו מאותה מעלה שכבר דבק בה, ולכן הצריכתו תורה קרבן ביום מלאת ולא לכפרה כי לא תמצא בו לשון כפרה או סליחה, אך הכוונה בקרבנו לקרב הכחות וליחד ולהמשיך להם שפע מן המקור ויסתפקו המדות ואח"כ יחזור להנאותו כבתחלה, ועל כן היה הקרבן שנצטוו בו: עולה ושלמים וחסאת, "כבש לעולה", "איל לשלמים", "כבשה לחטאת", ובסוף אמר: "ואחר ישתה הנזיר יין", כלומר ואחר שישלים חיובו לכל צד ויסתפקו המדות, ישתה הנזיר יין, ויחזור להנאותו כמנהג בני אדם בעולם הגופות.

